

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

S2023/02208

Yttrande över Ds 2023:23 - Uppdrag att möjliggöra bättre tillgång till hälso- och sjukvård i hela landet genom främjande av etablering i glesbygd

Kommunal vill med anledning av rubricerad utredning framföra följande synpunkter:

Inledning

Kommunals uppgift är att tillvarata medlemmarnas intressen på arbetsmarknaden och i samhällslivet i övrigt. Förbundet ska bland annat verka för en samhällsutveckling som stärker allas lika värde, social rättvisa, generell välfärdspolitik, full sysselsättning och jämställdhet mellan kvinnor och män.

Bakgrund

Promemorian Ds 2023:23 *Uppdrag att möjliggöra bättre tillgång till hälso- och sjukvård i hela landet genom främjande av etablering i glesbygd* har två olika uppdrag. Dels att lägga förslag som kan stimulera småskaliga verksamheter inom hälso- och sjukvård, dels att lägga förslag som bidrar till en jämlik vård i hela landet. I det första uppdraget ingår även att skapa förutsättningar för att lagen om läkarvårdsersättning, LOL, och lagen om ersättning för fysioterapi, LOF, ska kunna upphävas. Skrivelsen bygger vidare på förslag från tidigare utredningar, bland annat SOU 2020:19 *God och nära vård. En reform för ett hållbart hälso- och sjukvårdssystem*.

Den nu aktuella promemorians förslag

Kommunal anser att det är viktigt att skapa förutsättningar för en god hälso- och sjukvård i hela landet och främja vård i glesbygd. Enligt Kommunal ska reformer inom välfärdsområdet fokusera på att bidra till att välfärden uppnår sina mål om en välfärd av hög kvalitet som fördelas efter behov och därmed bidrar till ökad jämlikhet. Kommunal är kritisk till en politik som låter goda villkor för företag överordnas välfärdens mål, på det sätt som Ds 2023:23 *Uppdrag att möjliggöra bättre tillgång till hälso- och sjukvård i hela landet genom främjande av etablering i glesbygd* gör. Kommunal är även kritiskt till att utredaren tolkar sitt uppdrag som att förslagen ska handla om nyetablering av just *privata* vårdverksamheter. För förbundet är det självklart att det är huvudmannens ansvar att se till att regionens invånare får vård. Med huvudman avses den region eller kommun som ansvarar för att erbjuda hälso- och sjukvård. Regioner och kommuner sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. Inom en huvudmans geografiska område kan en eller flera vårdgivare bedriva verksamhet. Regioner och kommuner kan avtala med någon annan, till exempel ett privat bolag, att utföra hälso- och sjukvården eller tandvården. Regionen eller kommunen har – och bör ha – kvar ett övergripande ansvar för att dess invånare får en god vård.

Kommunal.

Kommunal är kritisk till att utredaren väljer att koppla samman behovet av bättre tillgång till hälso- och sjukvård i glesbygd med uppdraget att skapa förutsättningar för att upphäva läkarvårdsersättning, LOL, och lagen om ersättning för fysioterapi, LOF. Läkare och fysioterapeuter inom LOL och LOF finns i första hand i tätorter och åtgärder riktade till glesbygd skulle ha marginell påverkan på dessa vårdgivare, vilket även konstateras i utredningen. Det är även märkligt att problematiken med ersättningssystemen LOL och LOF har tänkt lösas genom att främja etablering i glesbygd – som till exempel konstateras i *God och nära vård – En reform för ett hållbart hälso- och sjukvårdssystem*, det kommer röra sig om olika utförare (jfr s. 67 i Ds).

Utredningen gör bedömningen att det behövs ytterligare åtgärder för att få (privata) vårdgivare att etablera sig i glest befolkade områden och att det också finns ett behov av sådana åtgärder. Därför föreslås det att regeringen beslutar att införa ett särskilt ekonomiskt bidrag som den som driver en vårdverksamhet belägen i glest befolkade områden ska kunna ansöka om. Enligt utredningen måste det finnas ekonomiska förutsättningar för vårdgivare att etablera sig i glest befolkade områden, där det finns ett begränsat patientunderlag. Ett bidrag kan utgöra ett sådant incitament, anser utredningen. Kommunal avstyrker förslaget och anser att bidraget bör betalas till regioner som sedan kan anlita privata utförare om så önskas. Även en sådan modell skulle kunna öka tillgången till hälso- och sjukvård i hela landet genom nyetableringar av vårdverksamheter (i egen regi eller privat regi) i glest befolkade områden. Genom att låta regionerna fördela medlen skulle regionen även i fortsättningen vara ansvarig för att erbjuda vård till sina invånare i glesbygden, och skapa bättre förutsättningar för att själva styra och planera sin verksamhet.

Utredningen konstaterar att det redan finns lagutrymme att ta hänsyn till faktorer som begränsat patientunderlag: "[e]tt vårdval kan till exempel delas upp i flera geografiska områden med möjlighet till högre ersättning för verksamhetsbedrivande i glest befolkade områden. Denna möjlighet finns även vid upphandlingar enligt LOU." Kommunal anser inte att ett ytterligare system behövs. Kommunal anser att det är anmärkningsvärt att utredaren prioriterar företagets etableringsfrihet före regionernas rådighet över vilken typ av vård som erbjuds i och finansieras av regionen. Kommunal är även kritisk till att utredaren önskar underlätta för egenföretagare att öppna "enklare" mottagningar som inte har all kapacitet som en vårdcentral har. Förbundet anser att det bör utredas närmare på vad effekterna kan bli när incitamentet i kombination med uppluckrade krav styr fel.

Kommunal anser att det är märkligt att utredaren refererar till propositionen bakom obligatorisk LOV i primärvården utan att utvärdera måluppfyllelsen av den nämnda reformen - om det faktiskt har skapats en "mångfald av utförare som den enskilde kan välja mellan, vilket i sig kan antas leda till ökad konkurrens och förbättrad kvalitet" (s. 39). Enligt Kommunals erfarenhet har detta inte blivit fallet. Kommunal vill avskaffa den obligatoriska LOV i primärvården. LOV bidrar i sin nuvarande form till en mer ojämlig vård, som styrs av efterfrågan snarare än behov, vilket försvårar en jämlik styrning enligt hälso- och sjukvårdslagen. Till exempel utredningen *SOU 2019:42 Digifysiskt vårdval – Tillgänglig primärvård baserad på behov och kontinuitet* har konstaterat att LOV bedöms särskilt ha gynnat ekonomiskt starkare grupper med lägre behov och dessutom ha försvårat integrerad vård för dem med komplexa behov. Resursfördelningen till utförare bedöms efter reformen bero mer på var utföraren är etablerad, patientval och efterfrågan och mindre på behovet av vård. Marknadskrafterna leder till ett svagt utbud i områden där behoven av hälso- och sjukvård är stora.

Kommunal.

Kommunal har inget emot ökad statlig styrning i hälso- och sjukvårdsområdet i sig, men anser att utredaren har tolkat direktivet smalt: att förslaget önskar främja nyetablering av just *privata* vårdverksamheter. Detta betyder intrång i det kommunala självstyret, riskerar att skapa ytterligare fragmentisering och försvårar folkvaldas möjligheter att ta ansvar för regionbornas tillgång till vård. Kommunal instämmer om problembilden: vården i dag är inte jämnt fördelad över landet, och framför allt i glest befolkade områden finns det vårdbehov som inte möts. Mer statlig styrning behövs (gäller till exempel statens möjlighet att styra över kompetensförsörjning och beredskap, ställa krav på regioner när det gäller arbetsmiljö och vårdens dimensionering – staten måste stärka regelverket kring vårdplatser). Kommunal har sedan tidigare konstaterat att staten bör ta en samordnande roll när det gäller framtidens investeringar i hälso- och sjukvård (se till exempel yttrandet SOU 2021:19 *En stärkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården*). Ytterligare områden där det finns nationella intressen som behöver beaktas av regioner och kommuner är till exempel krisberedskap, vårdinfrastruktur, kompetensförsörjning samt nationella reformer som till exempel primärvårdsreformen *God och nära vård*.

Regeringen bör överväga ytterligare åtgärder i syfte att främja tillgången till jämlik vård i glest befolkade områden.

Kommunal ställer oss även bakom LO:s remissyttrande.

Vänliga hälsningar
Kommunal

Malin Ragnegård
Förbundsordförande

Mari Huupponen
Utredare